

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

**МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В
РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ПСИХОЛОГІЇ**

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни
для підготовки фахівців ступеня вищої освіти бакалавр**

за напрямом підготовки (6.030102) Психологія

галузі знань (0301) Соціально-політичні науки

**Київ
2017 рік**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Левенець Анна Євгенівна, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практичної психології

Обговорено та схвалено вченою радою Інституту кримінально-виконавчої служби

____.____.2017 року, протокол № ____

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 6.030102 Психологія «Психологія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості професійної компетентності та діяльності психолога-професіонала.

Міждисциплінарні зв'язки:

Забезпечуючі дисципліни: загальна психологія, вікова психологія, соціальна психологія, експериментальна психологія, практикум з психології.

Забезпечувані дисципліни: юридична психологія, психологія девіантної поведінки.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Теоретико-методологічні питання психологічної експертизи.
2. Психологічна експертиза в судочинстві.
3. Види судово-психологічних експертиз.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології» є ознайомлення курсантів з основними питаннями психологічної експертизи, технологією її проведення та підготовки; сформуванню здатності самостійно планувати та проводити психологічну експертизу, вибирати адекватні методи для дослідження особливостей особистості, виявляти та вивчати особистісні якості, індивідуально-психологічні та психофізіологічні особливості особистості.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології» є:

- ознайомити з загальними основами та методикою проведення психологічної експертизи в різних галузях психології та сферах життєдіяльності людини;
- показати можливості використання наукових та прикладних психологічних знань у сфері експертних досліджень;
- формувати вміння та навички використання психологічних методик в різних галузях психологічної експертизи;
- формувати уміння та навички інформаційно-аналітичної діяльності в галузі психологічної експертизи;
- розвивати професійне мислення, сприяти професійному та особистісному зростанню курсантів.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- структуру, предмет, основні завдання та методи дисципліни «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології»;
- класифікацію та обставини застосування психологічної експертизи;
- фундаментальні положення організації та теоретико-методичні основи проведення психологічної експертизи в різних галузях психології;

- способи відбору психологічних методик для вирішення експертних задач;
- нормативні положення та рекомендації стосовно оформлення експертної документації;
- особливості складання експертом соціально-психологічного проекту розвитку особи, трудової групи;
- методи вивчення особливостей клієнта, закономірностей психічної діяльності, чинників, що впливають на якість функціонування психіки людини у різних видах життєдіяльності.

вміти:

- організувати та провести психологічну експертизу;
- застосувати методи і методики психологічної експертизи;
- оформити висновок за результатами експертизи;
- розробити та обґрунтувати рекомендації щодо результатів, отриманих в ході проведеної психологічної експертизи.

На вивчення навчальної дисципліни «Методика проведення психологічної експертизи в різних галузях психології» заплановано 90 годин 3 кредити ECTS.

2. Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні питання психологічної експертизи

Тема 1. Психологічна експертиза як вид експертної діяльності

Поняття експертизи. Психологічна експертиза. Відмінності психологічної експертизи від психодіагностики. Суб'єкти експертизи. Поняття психолога-експерта, експертної групи. Види експертних груп. Класифікація психологічних експертиз (психолого-педагогічна, науково-методологічна, медико-психологічна, судово-психологічна, соціально-психологічна, психологічно-лінгвістична). Ознаки й особливості експертизи. Умови проведення експертизи. Форми психологічних експертиз (зовнішня, внутрішня). Функції експертизи. Психологічний діагноз, компоненти. Ступені психологічних порушень. Критерії проведення психологічної експертизи: професійна компетентність експерта, об'єктивність дослідження, детермінізм, екологічність, конфіденційність, креативність та гнучкість, практична значущість.

Тема 2. Експертна діяльність психолога

Цілі та завдання психологічної експертизи. Особистісна та професійна готовність психолога до проведення психологічної експертизи. Порядок замовлення психологічної експертизи. Професійно-етичні принципи діяльності експерта-психолога. Порядок відбору експертів-фахівців. Поняття експертного висновку.

Тема 3. Методи дослідження особистості у психологічній експертизі

Системний підхід до вивчення особистості в психологічній експертизі: принцип ієрархії систем, принципом додатковості. Метод спостереження і його модифікації (наукове; включене і невключене; відкрите і приховане; польове і лабораторне; спровоковане). Основні лінії спостереження і параметри «поведінкового портрета». Форми спостереження (самоспостереження,

об'єктивне спостереження). Метод експерименту в психологічній експертизі. Види експериментів (лабораторний, природний; асоціативний; констатуючий, формуючий, перетворюючий). Метод бесіди в психологічній експертизі. Опитування безпосереднє (бесіда, інтерв'ю) та опосередковане (анкета). Опитування групове і індивідуальне; усне і письмове. Метод тестів і межі його застосування в експертній практиці (інтелектуальні тести; тести досягнень і спеціальних здібностей; особистісні тести; тести інтересів, установок, цінностей; тести, що діагностують міжособистісні стосунки). Метод психологічного аналізу документів. Контент-аналіз. Біографічні методи.

Тема 4. *Методи дослідження психологічних феноменів у психологічній експертизі*

Метод експертної оцінки, вимоги до методів експертної оцінки. Методи колективної роботи експертної групи (методи «мозкової атаки», «сценаріїв», «ділових ігор», «нарад», «суду»). Методи одержання індивідуальної думки членів експертної групи. Організація експертизи за методом Дельфі. Метод експертизи «Рецензія». Метод експертизи «Моніторинг». Метод експертизи «Проект». Метод психологічного аналізу документів. Контент-аналіз. Метод складання психологічного портрету злочинця.

Розділ 2. *Психологічна експертиза в судочинстві*

Тема 1. *Судово-психологічна експертиза*

Використання психолога як консультанта і фахівця на попередньому слідстві. Судово-психологічна експертиза. Історія розвитку судово-психологічної експертизи за рубежем та в Україні. Судово-психологічна експертиза: цілі і завдання. Умови призначення і структура судово-психологічної експертизи.

Тема 2. *Теоретичні та методологічні проблеми судово-психологічної експертизи*

Об'єкт та предмет судово-психологічної експертизи. Межі компетенції судово-психологічної експертизи в кримінальному процесі та в цивільному судочинстві. Методологічні принципи судово-психологічного дослідження (об'єктивності, причинної обумовленості, єдності свідомості і діяльності, розвитку, особистісного підходу, системності). Вимоги до компетентності експерта-психолога.

Тема 3. *Організаційні засади судово-психологічної експертизи*

Структура психологічного дослідження у судово-психологічній експертизі (усвідомлення експертом предмета судово-психологічної експертизи, визначення предмета та завдань експертного дослідження, добір методів дослідження, проведення дослідження, ретроспективний аналіз поведінки суб'єкта в досліджуваній ситуації, опрацювання отриманої сукупності даних та їх інтерпретація, робота зі спеціальною літературою, складання розгорнутого висновку). Обов'язки, права і відповідальність експерта. Етапи судово-психологічної експертизи. Висновок експерта. Види судово-психологічних експертиз (одноособові, комісійні, комплексні, додаткові та повторні).

Тема 4. *Судово-психологічна експертиза неповнолітніх обвинувачуваних*

Врахування впливу ранніх вікових періодів на наступний розвиток особистості правопорушника. Основні фактори асоціальної поведінки в дитинстві. Психологічні особливості осіб підліткового та юнацького віу. Психологічний портрет неповнолітнього правопорушника. Психологічні особливості злочинної поведінки неповнолітніх. Структура злочинності неповнолітніх. Особливості судово-психологічної експертизи неповнолітніх обвинувачуваних. Типи деліквентності неповнолітніх за Г.М. Миньковським.

Тема 5. *Судово - психологічна експертиза повнолітнього обвинувачуваного*

Судово-психологічна експертиза індивідуально-психологічних особливостей особистості. Мотивація злочинної поведінки особистості. Особливості когнітивної сфери обвинуваченого в кримінальних ситуаціях. Емоційно-вольова регуляція поведінки особистості в умовах злочину (емоційний стрес, фрустрація, стан фізіологічного афекту).

Розділ 3. *Види судово-психологічних експертиз*

Тема 1. *Різновиди судово-психологічних експертиз*

Судово-психологічна експертиза емоційних станів. Судово-психологічна експертиза потерпілих по справах про сексуальні злочини. Експертиза соціально-психологічних особливостей членів злочинної групи. Судово-психологічна експертиза по справах про моральну шкоду. Психолінгвістична експертиза.

Тема 2. *Різновиди судово-психологічних експертиз*

Посмертна судово-психологічна експертиза. Судово-психологічна експертиза по справах про події, пов'язаних з керуванням технікою. Психологічна експертиза в складі комплексних експертиз по справах про дорожньо-транспортні випадки (ДТП). Судово-психологічна експертиза по кримінальних справах про створення фінансових пірамід. Судово-психологічна експертиза в цивільному процесі.